

1.1. Roosje, 1914–1939

Rosa Regina Glaser – ‘Roosje’ – wordt in 1914 geboren in Nijmegen. Direct na de Eerste Wereldoorlog woont het gezin Glaser in het Duitse Kleef. Daar werkt haar vader bij het Nederlandse bedrijf ‘Van den Bergh Margarine A.G.’ In die stad komt Roosje voor het eerst in aanraking met de dans. Een passie is geboren.

In 1925 keert het gezin Glaser – intussen uitgebreid met broer John Samuel – terug naar Nederland. Het opkomende nationaalsocialisme speelt daarbij een belangrijke rol. In de jaren’30 krijgt Roosje een relatie met Wim Vermeulen, een piloot. Doordat zij ongetrouwd met hem gaat samenwonen, wordt het contact met haar ouders minder. Als Wim in 1936 bij een vliegtuigongeluk omkomt, voelt Roosje zich totaal verloren en depressief. Leo Crielaars, een dansleraar in ‘s-Hertogenbosch biedt haar nieuwe vooruitzichten. Zij trouwt in 1937 met hem en wordt danslerares in zijn dansschool. Het huwelijk strandt vlak voor de Duitsers op 10 mei 1940 Nederland binnenvallen

OPDRACHT 1

Lees het tekstkader ‘Roosje, 1914-1939’. Begin vervolgens aan opdracht 1. Probeer je in de volgende situatie van Roosje te verplaatsen.

Roosje komt al vroeg in aanraking met antisemitisme in Duitsland. Kinderen mogen niet met haar spelen want ...‘je bent een Jodin, heeft mijn mammi gezegd’. Of zij wordt nageroepen: ‘Jöd, Jöd, stinkt in de bö’t’. Op een nacht kan ze niet in slaap komen, ze voelt zich uitgesloten en besluit dan: ‘Als niemand mij wil, wil ik niemand, alleen mezelf. En ik zal me van niets en niemand meer wat aantrekken’

VRAAG BIJ OPDRACHT 1

Als jou was overkomen wat Roosje is overkomen, hoe zou je je dan hebben gevoeld (kies uit wat je het meest zou hebben gevoeld en licht je keuze toe)?

- Gediscrimineerd
- Gepest
- geplaagd
- Uitgescholden
- Uitgesloten
- Eenzaam

Doe het als volgt:

- Bepaal hoe jij je zou hebben gevoeld.
- Bedenk een argument (een reden) waarom je je zo zou hebben gevoeld.
- Spreek er daarna met de groep over. Luister naar elkaars argumenten en schrijf ze gezamenlijk op een papier.
- Kies er samen tenslotte één die jullie groep het belangrijkste vindt.

1.1. Roosje, 1914-1939

In de jaren '30 van de vorige eeuw kwam een nieuwe partij op: de NSB (Nationaal Socialistische Beweging) van Anton Mussert. De man en de schoonbroer van Roosje stonden onder de invloed van die partij.

OPDRACHT 2

De volgende opdracht gaat over de bronnen 1 t/m 4. De docent verdeelt jullie in tafelgroepen. In de tafelgroep verdeel je de bronnen onder elkaar. Vervolgens bekijk je de bron die jij hebt gekregen en beantwoord je de vragen. Iedereen bekijkt dus één bron en beantwoordt voor die bron de vragen.

VRAGEN BIJ OPDRACHT 2 - DEEL 1

A.

I. Probeer je in te leven in de persoon of personen waarover de bron gaat.

- Over wie gaat de bron?
- In welke omstandigheden leefde die persoon/ leefden die personen?
- Welke ideeën hadden de mensen toen?

II. Geeft de bron betrouwbare informatie? Beantwoord eerst de volgende deelvragen en geef dan je conclusie over deze vraag.

- Wie heeft de bron gemaakt?
- Was die persoon/ waren die personen er zelf bij of heeft hij/ hebben zij zijn/hun informatie van anderen?
- Geeft de bron vooral feiten of vooral meningen? Leg je antwoord uit.
- Is de maker van de bron partijdig, volgens jou? Leg je antwoord uit
- Wil de maker van de bron iets met de tekst/ de bron bereiken? Zo ja/nee, wat dan? Leg je antwoord uit.

B.

Bespreek de antwoorden op de vragen van elke bron met elkaar in je tafelgroep.

VRAGEN BIJ OPDRACHT 2 - DEEL 2

C.

Als Roosje trouwt met Leo Crielaars krijgt zij al snel het gevoel uitgesloten te worden. Marinus, de broer van Leo, is een fanatiek lid van de NSB en Leo wordt dat onder zijn invloed ook.

- Gebruik bron 1: Hoe denken Leo Crielaars en zijn broer over Joden?

- Leg daarna met bron 2 uit of de opvattingen in bron 1 een goed voorbeeld (representatief) zijn voor hoe aanhangers van de NSB over Joden denken.

D.

De NSB is een nieuwe partij in de vooroorlogse Nederlandse politiek. Zij is in 1931 opgericht. Als je de partijen die in 1935 meedoen aan de verkiezingen voor de Provinciale Staten met elkaar vergelijkt, kun je iets te weten komen over de omvang van de NSB-aanhang in dat jaar.

- Onderzoek met bron 3 hoe groot de aanhang van de NSB in 1935 is. Kies tussen de volgende mogelijkheden en licht je keuze toe:
 - heel groot
 - matig groot
 - matig klein
 - heel klein.
- Leg uit of bron 4 je vorige keuze ondersteunt.

BRON 1

Fragment uit Paul Glaser, Dansen met de vijand, Amsterdam, 2016. In dit fragment komt de NSB-gezindheid van Leo Crielaars en zijn broer Marinus aan de orde.

"Die avond komt Leo me ophalen en we spreken af dat we een woning gaan zoeken voor ons samen, dichterbij de dansschool. Er verbetert niets, integendeel, zijn broer blijft me pesten: 'Je kunt honderd keer mee naar de kerk gaan, maar je bent en blijft een Jodin. Ik ben nationaalsocialist en je zult zien: we helpen alle Joden naar de verdommenis, wacht maar mijn tijd komt nog wel'.

(...)

Zijn broer scheldt voortdurend op mij. 'Omdat jij deel uitmaakt van het Jodenvraagstuk', zo licht hij mij schreeuwend toe. Als ik hem toebijt dat ik geen vraagstuk ben maar Roosje, dan is het helemaal mis.

Leo gaat steeds meer met zijn broer mee. (...) Ze spreken over Hitler's intelligentie en zijn toekomstplannen. (...) De wereld van werkloosheid en armoede zou verdwijnen. Een nieuwe orde gevestigd. Weg met die slappe democratie. Een wereld vrij van corrupte Joden die internationaal samenzweren tegen hardwerkende burgers en arbeiders. Ieder een eigen auto, een Volkswagen. Wie wil dat nou niet?"

Paul Glaser, Dansen met de vijand, Amsterdam/ Antwerpen, 2016, 47, 48, 53, 54

BRON 2

Deze bron geeft informatie over de vraag hoe en in hoeverre de NSB antisemitisch werd.

Bekijk de video hier: <https://kunst-en-cultuur.infonu.nl/geschiedenis/176531-het-antisemitisme-van-de-nsb.html>

BRON 3

Uitslagen Provinciale Staten verkiezingen, 1935

Partij	N. Stemmen PS-1935	Percentage PS-1935	N. Zetels PS-1935
RKSP	1.030.206	27,77 %	175
SDAP	782.451	21,09 %	126
ARP	421.174	11,35 %	75
CHU	343.766	9,27 %	61
NSB	294.596	7,94 %	44
Vrijheidsbond	226.935	6,12 %	33
VDB	156.206	4,21 %	28
CPN	127.603	3,44 %	12
SGP	93.961	2,53 %	10
CDU	67.258	1,810 %	10

Opmerkingen:

- RKSP = Katholiek; SDAP = socialistisch; ARP = protestant; CHU = protestant; NSB = nationaal-socialistisch; Vrijheidsbond = liberaal; VDB = liberaal; CPN = communistisch; SGP = protestant; CDU = protestant

<http://www.verkiezingsuitslagen.nl/Na1918/Verkiezingsuitslagen.aspx?VerkiezingsTypeId=1>

Bron 3

BRON 4

Bron 4

1.2. De bezetting van Nederland door de Duitsers

Drie weken voor de Duitse inval (10-14 mei 1940) zegt Roosje haar werk bij de dansschool van Leo Crielaars op. Zij wil daar niet meer werken, omdat zij weet hoe Leo en Marinus over Joden denken.

Door de Duitse inval verandert veel in Nederland. De regering is naar Londen gevlucht en er is een nieuw bewind o.l.v. de Rijkscommissaris Seyss Inquart. De enige partij die mag blijven bestaan is de NSB. Vakbonden worden verboden of geassocieerd. Kranten mogen alleen nog maar schrijven wat de Duitsers goed vinden (censuur). Kunstenaars, artsen

geïsoleerd. Nanten mogen alleen nog maar schrijven wat de Duitsers goed vinden (censuur). Kunstenaars, artsen, dansers etc. mogen hun beroep alleen nog uitoefenen als ze lid worden van de Kultuurkamer. Joden worden opgejaagd, geïsoleerd en gevangengezet. Enzovoort, enzovoort.

De maatregelen worden in het begin geleidelijk ingevoerd. Enige tijd lijken de mensen er in het dagelijkse leven er nauwelijks last van te hebben. Paul Glaser schrijft dat de meeste Nederlanders gehoorzamen aan de Duitsers. Er zijn er zelfs ook die de Duitsers bewonderen en deel willen uit te maken van het Derde Rijk.

Klopt dat beeld?

OPDRACHT 3

Lees de bronnen 5. en 6 door.

Neem het volgende schema (continuïteit en discontinuïteit) over en vult het in. In de eerste twee kolommen geef je aan wat er wel en wat er niet tijdens de Tweede Wereldoorlog veranderde. In de derde kolom vul je in om welke bron het gaat. In de laatste kolom vul je in of de bron bruikbaar is voor het beantwoorden van de volgende vraag:

- Kom je door deze bronnen iets te weten over het dagelijks leven in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog? Zo ja, wat? Leg je antwoord uit.

Discontinuïteit (verandering)	Continuïteit (geen verandering)	Bron 5 of bron 6	Bruikbaar of niet bruikbaar

BRON 5

De Duitse bezetting

De Duitse bezetting dringt zich niet op de voorgrond. Afgezien van het oppertoezicht door Duitse burgerlijke commissarissen regeren de Nederlanden zichzelf en hoewel de oude regering verdween, zetten de ministeries hun werk voort zoals zij het voorheen deden. De Nederlanders hebben stuk voor stuk geen enkele aanleiding, de Duitse bezetting en het Duitse bestuur als drukkend te beschouwen.

De Duitse overheid weet zeer goed, dat men den Nederlander nemen moet voor wat hij is, constateert dr. Böttinger aan het slot van zijn beschouwing; men moet hem nemen als een deel van de grote Nederduitse stam, die door de ontwikkeling der historie los raakte van het Rijk en een afzon-

derlijk leven ging voeren. Een afzonderlijk leven, dat door een groot koloniaal bezit en door de band met het Angelsaksische kapitalisme vervreemd is van de Europese problemen.

„De oorlog met Engeland heeft deze problemen opnieuw aan de orde gesteld, ook voor Nederland. De oplossing ervan zal ressentiment en valse hoop, waarvan velen zich nog niet kunnen losmaken, de baas worden.”

De Duitse bezetting

De Duitse bezetting dringt zich niet op de voorgrond. Afgezien van het oppertoezicht door Duitse burgerlijke commissarissen regeren de Nederlanden zichzelf en hoewel de oude regering verdween, zetten de ministeries hun werk voort zoals zij het voorheen deden. De Nederlanders hebben stuk voor stuk geen enkele aanleiding, de Duitse bezetting en het Duitse bestuur als drukkend te beschouwen.

De Duitse overheid weet zeer goed, dat men den Nederlander nemen moet voor wat hij is, constateert dr. Böttinger aan het slot van zijn beschouwing; men moet hem nemen als een deel van de grote Nederduitse stam, die door de ontwikkeling der historie los raakte van het Rijk en een afzonderlijk leven ging voeren. Een afzonderlijk leven, dat door een groot koloniaal bezit en door de band met het Angelsaksische kapitalisme vervreemd is van de Europese problemen.

„De oorlog met Engeland heeft deze problemen opnieuw aan de orde gesteld, ook voor Nederland. De oplossing ervan zal ressentiment en valse hoop, waarvan velen zich nog niet kunnen losmaken, de baas worden.”

BRON 6

Beelden van dagelijks leven uit het begin van de oorlog

Bekijk de video hier: <https://vimeo.com/311506852>

Voor alle Nederlanders brengt de nieuwe situatie met zich mee dat er keuzes gemaakt moeten worden. Voor sommige beroepen zijn dat vaak hele moeilijke keuzes, bijvoorbeeld voor de burgemeester. Na 1945 spreekt men dan ook wel over 'burgemeester in oorlogstijd' als met een bepaald gedrag wil omschrijven.

OPDRACHT 4

Lees bron 7.

Bespreek met elkaar en onder leiding van je docent wat bedoeld zal zijn met 'Burgemeester in oorlogstijd'.

Welke voorbeelden van dit soort gedrag kunnen jullie bedenken? Denk bijvoorbeeld aan wat er in je eigen omgeving of in de wereldpolitiek gebeurt.

BRON 7

Burgemeester in oorlogstijd.

"Redden wat er te redden valt"

Als Nederland op 15 mei capituleert, is de koningin met haar voltallige kabinet al naar Londen gevlucht. Het Nederlandse bestuur komt onder gezag van Rijkscommissaris Seyss Inquart. De dagelijkse leiding over het Ministerie van Binnenlandse Zaken ligt bij de hoogste Nederlandse ambtenaar, secretaris-generaal mr. K.J. Frederiks. (...). Frederiks denkt dat de bezetting snel voorbij zal zijn en richt zijn hele beleid op het aanblijven van de vooroorlogse burgemeesters. Hij is ervan overtuigd dat dit de beste bescherming biedt voor de bevolking. Bovendien hoopt hij op deze manier de gehate NSB buiten de deur te houden. Een machtsovername door de NSB is zijn grootste angst, die met alle middelen voorkomen moet worden. Het is een kwestie van "redden wat er te redden valt", zoals Frederiks zelf zegt.

In de eerste maanden van de bezetting zijn de burgemeesters optimistisch over de positieve rol die ze kunnen spelen. Ze proberen het vertrouwen van de Duitsers te winnen door de openbare orde te handhaven en hun bevolking op te roepen tot terughoudendheid en kalmte.

Nazificatie

Schipperen tussen burgers en bezetter

Het optimisme van Frederiks en zijn burgemeesters blijkt gaandeweg een illusie. De Duitse politiek wordt (...) gewelddadiger en Frederiks kan niet verhinderen dat veel van zijn burgemeesters en ambtenaren vervangen worden door NSB'ers. De nog zittende vooroorlogse burgemeesters worden gedwongen mee te werken aan de invoering van de Nieuwe Orde. Steeds meer moeten ze gaan schipperen tussen de eisen van de bezetter en het belang van de bevolking. Steeds vaker komen ze te staan voor politieke en morele dilemma's: de keuze tussen toch maar aanblijven of ontslag nemen en vervangen worden door een NSB'er.

(...)

Bewerking van de tekst bij 'Andere Tijden' 'Burgemeester in oorlogstijd'

1.3. Maatregelen tegen de Joodse bevolking

De Duitse bezettingsmacht heeft speciale aandacht voor de Joden. In oktober 1940 moeten Nederlandse ambtenaren een verklaring ondertekenen die de Duitsers van hun eisen: de Ariërverklaring. Daarmee geven zij aan dat ze tot het 'Arische' ras horen. Wie die verklaring niet ondertekent moet dus wel (bijvoorbeeld) Joods te zijn. De meeste ambtenaren tekenen. Daarna volgt een reeks verordeningen die de vrijheid van de Nederlandse joden steeds verder inperkt. Heel

belangrijk is de invoering van de Jodenster op 29 april 1942.

Hoe ondergaat de Joodse bevolking deze aantasting van haar rechten en hoe beleeft Roosje deze periode?

OPDRACHT 5

Volgens Roosje hebben veel Nederlanders door de Duitse bezetting antisemitische opvattingen gekregen. 'Voor mijzelf ben ik niet bang', schrijft zij, 'Ik red me wel, maar voor mijn ouders zal het beslist moeilijk worden' (p. 61). Leeft datzelfde gevoel ook bij andere Joodse Nederlanders? Hoe beleven zij de eerste maanden van de bezetting?

Voor deze opdracht gebruik je bron 8 t/m 13. Je behandelt de opdracht in een groep. Je docent heeft aangegeven welke bron door jouw groep wordt onderzocht. Voor iedere bron moeten dezelfde vragen worden beantwoord (a t/m h bij deel A). Maar iedere bron kent ook een eigen vraag. Die behandel je nadat je de algemene vragen hebt verwerkt bij onderdeel B

OPDRACHT 5 - DEEL A

Algemene vragen

Probeer je in te leven in de persoon waarover het gaat.

- Over wie gaat de bron?
- In welke omstandigheden leefde de persoon/ leefden de personen?
- Welke ideeën hadden de mensen toen over de Duitse bezetting?

Geef de bron betrouwbare informatie? Is het de waarheid of verzonnen? Legt je antwoord uit.

- Wie heeft de bron gemaakt?
- Was die persoon er zelf bij of heeft hij zijn informatie van anderen?
- Geeft de bron vooral feiten of vooral meningen? Leg je antwoord uit.
- Is de maker van de bron partijdig?
- Wil de maker van de bron iets met de tekst/ de bron bereiken? Zo ja, wat?

OPDRACHT 5 - DEEL B

Hierna zie je een aantal extra vragen over de bronnen 8 t/m 13. Probeer je daarbij vooral in de mensen en de situatie waarin zij zich bevonden in te leven en geef dan een antwoord.

- Bron 8: Leg uit waarom mensen tijdens de tweede wereldoorlog besloten zelfmoord te plegen
- Bron 9: Leg uit waarom Joodse Nederlanders betrekkelijk weinig in verzet kwamen tegen de bezetting.
- Bron 10: Leg uit hoe het voor Jannie de Hond in de kampen moet zijn geweest.
- Bron 12: Leg uit waarom zoveel Nederlanders de ariërverklaring ondertekenden.
- Bron 13: Leg uit waarom mensen tegen de Duitsers in verzet kwamen.

BRON 8

Deze bron gaat over de verwerking van de Duitse inval en stelt de vraag of er sprake was van een toename van het aantal zelfmoorden in 1940.

Bekijk de video hier: <https://historiek.net/de-zelfmoordgolf-van-mei-1940/69171/>

BRON 9

De eerste maanden van de bezetting, beleefd door de Joodse bevolking

Er was een nieuwe toestand ontstaan, die van het Nederlandse volk in zijn geheel en van de Joden binnen dat volk aanpassing vereiste. Welnu men paste zich aan. Er gebeurde niets. Geen pogrom. Zelfs geen achteruitzetting. De doden werden begraven, er was smart, er was rouw; er waren zeker moeilijkheden en problemen met betrekking tot verdwenen familieleden en vrienden (...). Er waren weduwen, wezen, verlaten echtgenoten, verlaten kinderen, meer dan normaal (...). Men poogde dat alles te regelen, zo goed en kwaad als het ging. En men ging weer aan de arbeid. In de steden en dorpen zag men Duitsers. Met allerlei uniformen, ook van politie. Men wende enigszins aan het gezicht, enigszins. Nu de door velen gevreesde pogrom uitbleef, durfde men weer adem te halen.

J. Presser, *Ondergang. De vervolging en verdelging van het Nederlandse Jodendom, 1940-1945*, I, 's-Gravenhage, 1977, 10, 15, 16

BRON 10

Jannie De Hond-Brander over haar oorlogservaringen, 1940.

De Tweede Wereldoorlog trof Jannie De Hond-Brander en haar familie zelf. Haar hele familie werd in het concentratiekamp vermoord: haar echtgenoot, haar ouders, haar broers en zusters, haar grootouders. Zelf kwam ze in Auschwitz terecht, in 'Block 10', waar experimenten op vrouwen werden uitgevoerd o.a. om ze onvruchtbaar te maken. Van de 250 vrouwen die die experimenten overleefden waren er maar een paar die toch een kind kregen en één ervan was Jannie de Hond (in het fragment per abuis 'De Jong' genoemd).

Bekijk de video hier: <https://vimeo.com/311506895>

BRON 11

Overzicht van de anti-Joodse maatregelen die door de Duitse bezetter werden genomen tussen 1940 en 1945.

Bekijk de video hier: <http://www.go2war2.nl/artikel/1938/Anti-Joodse-maatregelen-in-Nederland-vanaf-1940.htm>

BRON 12

Emergent Dec 11

VERKLARING

Ondergeteekende ¹⁾
wonende ²⁾
ingedeeld bij den Gemeentelijken Luchtbeschermingsdienst
verklaart:

- a. niet tot het Joodsche ras te behooren;
- b. onderdaan te zijn van den Nederlandschen Staat;
- c. niet op eenigerlei wijze vijandig te staan tegenover het Duitsche Rijk of de in Nederland aanwezige bezetting.

Nieuwer-Amstel,

Onderteekening:

¹⁾ Naam en voorletters in blokletters
²⁾ Straatnaam en huisnummer.

Bron 12

BRON 13

Bron 13

Volgens mevrouw De Hond uit bron 10 worden pas in 1941 de anti-Joodse maatregelen echt duidelijk. Voor die tijd zijn er echter ook al anti-Joodse maatregelen genomen. Dat kun je bijvoorbeeld zien in de bronnen 11, 12 en 13.

- Teken een tijdbalk van mei 1940 tot mei 1945. Noteer daarop de volgende gebeurtenissen: de eerste anti-Joodse maatregel, de invoering van de Jodenster, de Ariërverklaring, het eerste transport uit Westerbork en het laatste transport uit Westerbork.
- Bekijk nu nog eens de anti-Joodse maatregelen (bron 11). Leg uit welke gebeurtenis volgens jou het belangrijkste is geweest als je de ondergang van het Nederlandse Jodendom wilt verklaren: de invoering van de Ariërverklaring of de invoering van de Jodenster. Of vind je een andere maatregel uit de lijst nog belangrijker? In dat geval, waarom dan?

OPDRACHT 7

Volgens Paul Glaser reageren de niet-Joodse Nederlanders nauwelijks op de anti-Joodse maatregelen. Hij meent dat zij zich grotendeels neerleggen bij de Duitse overheersing.

1. Als je bron 14 leest, klopt de conclusie van Paul Glaser dan volgens jou? Licht je antwoord toe met een kenmerk uit de bron.
2. Leg uit of je bron 14 betrouwbaar vindt als je iets te weten wilt komen over de reactie van de niet-Joodse bevolking op de anti-Joodse maatregelen.
3. Bespreek je antwoord op de eerste vraag met de anderen in de groep. Sta je nog steeds achter het antwoord dat je eerst hebt gegeven? Leg je antwoord uit en betrek daarbij het antwoord dat je gaf bij vraag 2.

BRON 14

Bron 14
Reacties op de invoering van de Jodenster

Na de invoering van de Jodenster zijn er Nederlanders geweest, die zich uitgeput hebben in vriendelijkheden ten opzichte van den duidelijk te onderscheiden jood. In de eerste dagen is het voorgekomen, dat zich opgeschoten Nederlandsche jongens en meisjes uit balorigheid met de Jodenster gesoid hebben. Men greep in en heeft enkele van deze warhoofden ingerekend. Voor straf heeft men hen gedurende een bepaalden tijd in behandeling op één lijn gesteld met joden, hetgeen neerkomt op uitsluiting van alle openbare betrekkingen enz., geen toegang tot café's, bioscopen, parken, enz. Bij herhaling en bij verder voorkomen zal strenger opgetreden worden. Ter correctie zal strafverblijf in bijzondere kampen volgen, waar men doorgaans zulke overmoedige ijveraars in korten tijd tot inkeer brengt.

Nog diverse andere, voor de bezettende macht weinig loyale, gedragingen zijn gesignaleerd. Er zijn heeren, die zich genoopt voelen, voor een Jodenster den hoed af te nemen. Jonge Nederlandsche meisjes loopen uitdagend met jodenknappen door de straten te flaneeren. Nederlandsche jongens loopen gearmd met jodinnen, in trams, treinen en andere openbare vervoermiddelen is het voorgekomen, dat Nederlanders ostentatief hun plaats aan joden afstaan. In gezelschappen van Nederlanders worden joden pronkend binnengehaald.

Gooi- en Eemlander, 20-05-1942

Bron 14

OPDRACHT 8

Lees de bronnen 15, 16, 17.

Ook Roosje krijgt als Joodse vrouw te maken met de maatregelen van de Duitsers. Hoe reageert Roosje in de eerste jaren van de bezetting (tot april 1942) op de veranderde omstandigheden?

Twee uitspraken:

I. Roosje trekt zich niets aan van de veranderde omstandigheden.

II. Roosje reageert anders op de veranderde omstandigheden dan andere Nederlandse Joden.

- Leg met de bronnen 15, 16 en 17 uit of je het *wel* of *niet* eens bent met uitspraak I.
- Leg uit of je het *wel* of *niet* eens bent met uitspraak II. Gebruik bij je uitleg de bronnen 15, 16 en 17 en wat je hebt gevonden bij opdracht 7.

BRON 15

Bron 15

BRON 16

Bron 16

BRON 17

Polygoonnieuws uit 1942, waarin Roosje een nieuwe dans demonstreert.

Bekijk de video hier: <https://www.youtube.com/watch?v=SNkqDYatTJo>

Afsluitende opdracht

In deze opdracht wordt wat in de vorige les(sen) aan de orde is gekomen nog een keer samengevat.

OPDRACHT 9

Maak een woordspin en zet in het midden de titel van dit hoofdstuk: 'Dansen in een bezeten wereld'. Neem daarin de begrippen over die je nog steeds van toepassing vindt op de titel. Voeg er nog meer begrippen aan toe waaraan je moet denken als je deze titel leest. Doe dit aan de hand van kenmerken uit de bronnen die we in dit thema hebben behandeld.

Bezinning

OPDRACHT 9

In de inleidende les heb je een standpunt gekozen bij de vraag: 'Ga jij in tegen regels waarmee je het echt niet eens bent, zelfs als je dat in grote problemen kan brengen'?

- Is dat standpunt *wel/niet* veranderd? Leg in beide gevallen uit wat er bij jou toe heeft geleid dat dat standpunt *wel/niet* is gewijzigd.